

КОРЕОГРАФИЈА MORIENDI

Тачка где се линија живота окончава осветљава и дотадашњи живот појединца. Монтењ је рекао да се о једном животу може судити тек кад се зна његов крај. Овај текст састоји се од вињета у којима је реч о последњим тренуцима одређених познатих људи. Остаје да се види да ли приче о њиховом одласку сенче на нов начин њихово дело и да ли, овако сакупљене заједно, говоре нешто више о људској судбини, или је реч само о крајње шароликој кореографији moriendi без икаквог посебног смисла. Епиктет је, опет, написао: „Смрт, изгнанство и све страшне ствари свакога дана нека су ти пред очима, и то поглавито смрт; и никада ти неће пасти на памет ниједна гадна мисао, нити ћеш жудети за било чим што је неодмерено.“

* * *

Акутагава је пред крај живота почео да пати од визуелних халуцинација и страхова да би и он могао постати душевни болесник као његова мајка. Почетком 1927. с пријатељем своје супруге покушао је да изврши самоубиство, али није успео. У јулу исте године, узео је превелику дозу пилула за спавање и последице су биле фаталне. Поред јастука је оставио Библију и опроштајну поруку у којој је написао да осећа „нејасну несигурност у погледу будућности“.

35

Шервуду Андерсону главе је дошла чачкалица. Године 1941, баш када је требало да крене назад у Америку (био је на крстарењу по Јужној Америци), на некој бродској забави је, пијући мартини, случајно прогутао и маслинку и чачкалицу. Касније му је позлило, брод је пристао у Панами, а Андерсон је умро у болници од перитонитиса.

65

Иво Андрић умире 1975. на Војномедицинској академији у Београду, где је лежао неколико месеци. Због озбиљног поремећаја крвотока мозга изгубио је моћ говора и неколико последњих недеља није био у стању да изговори ни једну једину реч.

83

Антонен Арто, који је довео у питање читаву западну традицију позоришта, године 1936. путује у Мексико, где, између осталог, експериментише са пејотлом (дотад је користио хероин). Године 1937. набавља у Француској неки чворновати штап за који верује да је припадао не само Светом Патрику, него и Луциферу и Исусу Христосу (сматрао је штап за извор сопствене снаге). Исте године путује у Ирску, одакле желе

да га депортују јер нема визу. Он одбија да оде, па га на граници накратко смештају у оближњи затвор. Потом креће назад бродом ка Француској, где га (по његовој тврдњи) нападају два члана посаде, па им он узвраћа. Француске власти га хапсе и навлаче му лудачку кошуљу. Последње године живота провео је у душевним болницама, где га лече и електрошковима. Има халуцинације и чудне тикове, сматрају да болује од шизофреније. Ипак, услед разних психотерапија, поново успева да пише и црта. Јануара 1948. дијагностификован му је рак дебелог црева. Умире у марту на психијатријској клиници. Сумњало се да је умро од превелике дозе дроге хлорал хидрата, мада остаје нејасно да ли је био свестан њене леталности.

52

По једном биографу, Бекет се буди у дому за старе особе у Паризу, где је живео годину-две, облачи се и одлази у трпезарију. Узнемирено хода поред столова док други обедују, гестикулира и несувисло говори. Одводе га у болницу. На носилима узвикује да одлази, али да ће се вратити. По другом биографу, медицинска сестра га је пронашла онесвешћеног у купатилу и позвала хитну помоћ. После двадесетак дана, умире у болници, од последица јаког емфизема плућа, у полукоми. Што се тиче надгробне плоче, рекао је да му је „свеједно које ће боје бити, докле год је сива“.

83

Дугогодишњи корисник лауданума, пушач опијума и алкохоличар Бодлер, полупарализован услед можданог удара, на крају губи и моћ говора. Ипак, у болници, где је провео две последње године, полемише са Надаром о постојању бога пружајући руке према заласку сунца. Његова мајка, која га је надживела четири године, изјавила је: „Видим да је мој син, иако је толико много грешио, ипак нашао своје место у књижевности.“

46

Буковски умире у болници од рака лимфе, тј. леукемије коштане сржи. До последњег тренутка био је послушан пацијент и следио савете лекара. Пред крај живота престао је да пуши и конзумира алкохол. Почео је да пије биљне чајеве и минералну воду и да се бави трансценденталном медитацијом; утрљавао је уље у тело да би се очистио од штетних материја. Знао је да умире, али није волео да о томе разговара и показује емоције јер је сматрао да га то чини рањивим. Његова ћерка је касније рекла да се суочавао са смрћу са истим флегматичним ставом који је све време имао и према животу.

73

Кад је осетио да му попуштају телесне и менталне способности, Милош Црњански је почео да избегава посете и најближих пријатеља. Кажу да је био гола кост, „сув као хрт, са очима курјака“. Кућном лекару је рекао: „Све је готово, докторе. Нема ништа више од живота. Кад човек не може више ништа да ради, не треба ни да живи.“ Пренет је у болницу „Др Драгиша Мишовић“ у Београду скоро у стању бунила, где је потпуно престао да једе и уноси течност. Све време држи очи затворене, одбија да разговара и са најближима. Анализе су пак показивале да је стање његовог организма нормално.

Током последњег неуролошког прегледа, отворио је очи и рекао: „Докторка, немојте да ме мучите...“ Последње што је изговорио када су почели да га терају да једе и узима лекове, било је: „Ја уопште немам намеру да живим.“ Ни после обдукције, лекари нису могли да утврде шта је био узрок смрти. На крају су констатовали да је узрок психосоматске природе.

85

Штефан Цвајг је 1934. пред нацизмом побегао из Аустрије у Енглеску, где се 1939. оженио други пут, својом секретарицом. Када је Хитлер покорио Француску и целу Западну Европу, Цвајг и његова нова супруга прелазе Атлант и одлазе у Њујорк, па одатле још даље, у околину Рио де Жанеира. Ту су издржали само две године, па очајни и разочарани, по сопственим речима, због успона нацизма и мрачне перспективе Европе и њене културе под Хитлером, узимају превелику дозу барбитурата. Умрли су у својој кући у градићу Петрополису, држећи се за руке.

61

Чехов у боловима умире у кревету хотелске собе у немачком градићу Баденвајлеру, где је дошао да се лечи од туберкулозе. Поред њега су били његова жена, позоришна глумица Олга Книпер, и лекар, који је наложио послузи хотела да донесе боцу шампањаца, јер се тада сматрало да то пиће стимулише рад срца. „Одавно нисам пио шампањац“, биле су последње Чеховљеве речи. Пошто је у кревету попио неколико гутљаја, окренуо се и после неколико минута издахнуо.

44

У понедељак, 26. марта 1984. око 14 часова писац Бранко Ћопић кренуо је у шетњу. Шетао је сам београдским улицама читаво послеподне. Неки пријатељи су га, из аутомобила, око 18 ч. видели на Бранковом мосту,¹ али нису стали јер „то није било ништа неуобичајено“. Око 19 часова неколико пролазника видело је како један човек опкопчава ограду моста. На њихове повике, човек је само одмахнуо руком и нестао из оградe. Ћопић се дуго борио са депресијом и алкохолизмом и био је разочаран југословенским друштвеним поретком за који се током Другог светског рата борио на страни партизана. Уз то, Партија га је већ годинама прогањала због његових сатиричних прича о комунизму. У једном од последњих интервјуа, рекао је: „Свијет се некако налази пред самоуништењем... Ми ово што живимо, просто живимо на божјој милости... Песимиста сам велики у погледу будућности човечанства...“

69

Дикенс је умро од срчаног удара у свом дому у Гедс Хилс Плејсу, после исцрпљујуће серије читања својих дела пред публиком широм Енглеске, делимично и да би надокнадио трошкове инвеститорима који су били у финансијском губитку узроко-

¹ Иако је незванично име мост добио по Бранку Радичевићу, песнику, чије име носи и улица којом се излази на мост, многи верују да је мост име добио по Бранку Ћопићу.

ваним његовом болешћу. Укућанима који су покушали да га положи на софу, рекао је: „На земљу! На земљу!“

58

Џојсу је 1941. пукао чир, па су га одмах оперисали. Иако се добро осећао после буђења из анестезије, следећег дана стање му се погоршало, па је и поред неколико трансфузија крви пао у кому. Освестио се сутрадан, затражио да му позову жену и сина, па поново изгубио свест. Умро је после 15 минута. Наводно, последње што је рекао било је: „Зар баш нико не схвата?“

53

Скот Фиццералд је умро у свом стану услед срчаног удара. Скочио је из фотеље, зграбио оквир камина, загрцнуо се и пао. Неколико тренутака касније био је мртав.

44

Последњих месеци живота, Флоберу здравље нагло попушта и он 1880. у својој кући, непосредно пошто се окупао, пада од срчаног удара у фотељу, где и умире. Дуго је боловао од епилепсије, аполексije и сифилиса. Мопасан је присутан приликом облачења мртваца. Две недеље пред смрт, Флобер је рекао својој рођаци Каролини: „Понекад ми се чини да се топим као стари камамбер.“

58

Дејвид Фостер Волас обесио се у дворишту своје куће у Калифорнији. Својој сугрупи, која га је пронашла кад се вратила из града, оставио је опроштајно писмо. Дуго је боловао од тешке депресије, а лечили су га јаким антидепресивима и, понекад, електрошоковима. Неколико месеци пре тога покушао је да се убије у изнајмљеној мотелској соби попивши велику количину пилула за спавање, али је ипак дошао свести.

46

Страстvenом пушачу Сигмунду Фројду још 1923. у Бечу дијагностификовано је бенигно задебљање усне дупље, које ће се касније, и поред низа хируршких интервенција на устима, вилицима и непцима, развити у канцер. У Лондону, где је био у избеглиштву, средином 1939. болови су постали неиздрживи, а операција више није била могућа. Пошто је у једном маху прочитао Балзакову *Шајринску кожу*, Фројд се обратио свом лекару Максy Шуру, такође избеглици, подсетивши га о чему су раније разговарали: „Максе, сећате ли се нашег договора, да ме не оставите на цедилу кад дође време. Ово сад је само мучење, и нема никаквог смисла.“ Шур је рекао да није заборавио. Фројд је казао: „Хвала вам“, и додао: „Поразговарајте са Аном, па ако се она слаже, да завршимо с тим.“ Ана Фројд је желела да одложи очеву смрт, али Шур ју је убедио да је бесмислено одржавати га у животу, па му је дан-два убризгавао дозе морфијума после којих је творац психоанализе издахнуо.

83

Гаудија је 7. јуна 1926. ударио трамвај док је ишао у Цркву Сент Филип Нери да се помоли и исповеди, као што је то радио сваког дана. Пошто је изгледао као бескућник и код себе није имао исправе, однели су га у болницу за сиротињу, где није добио одговарајућу негу, па је после три дана од задобијених повреда умро.

74

Децембра 1980. Ромен Гери убио се у свом стану у Паризу из пиштоља смит & весон калибра 38, пуцајући себи у уста. Тек после његове смрти сазнало се да је „Емил Ажар“ један од Геријевих псеудонима (књига *Момо, зашто љачеи?* коју је написао под тим именом добила је награду „Гонкур“). Гери је оставио опроштајну поруку у којој је обелоданио целу ту ствар са псеудонимом, а нешто раније је написао: „Било је врло забавно. Збогом, и хвала.“

66

Гоген умире од предозирања морфијумом, вероватно од срчаног удара, сам, у Француској Полинезији. Боловао је од сифилиса и био нарушеног здравља, између осталог и услед дуготрајног конзумирања алкохола.

54

Ионако лабилан и последњих година живота склон религиозном мистицизму, Гогољ је, понајвише под утицајем неког Матвеја Константиновског, протојереја, изнурио себе претераним аскетизмом (овај му је утвио у главу да је читаво његово литерарно дело крајње грешно). Десетак дана пред смрт, у Москви, фебруара 1852, Гогољ је у пећи спалио други део *Мртвих душа*, који је требало да представља чистиште за негативне јунаке из првог дела, посебно за спахију Чичикова (била је то друга верзија тог другог дела; и прву верзију је спалио, незадовољан, седам година пре тога). По сопственим речима, на овај чин натерао га је ђаво. Потом је запао у дубоку депресију, па престао да спава и узима храну и почео „много, много да плаче“. Лекари су, као што обично бива, били за то да га принудно хране, а уз то су му пуштали крв пијавицама, потапали га у врелу купку и на главу му сипали ледену воду. Гогољ је убрзо умро у великим боловима, окружен поповима. Пре смрти, рекао је: „И смејаћу се горким смехом.“ По другима, на самртној постељи прошаптао је: „Смрт је тако слатка.“ Тражио је и да му додају „лестнице“ којима ће се попети на небо. Када су његови посмртни остаци ископани 1931, пронађен је с лобањом окренутом према земљи, што је неке навело да посумњају да је био жив закопан.

43

Хаксли. На самртној постељи, 1963, преслаб да говори услед поодмаклог стадијума рака, написао је на цедуљи својој супрузи Лори: „ЛСД, 100 μ г, интрамускуларно.“ Прву ињекцију убризгала му је у 23:45, другу неколико сати касније; преминуо је у 5:20 ујутру, „с блаженим изразом лица“, по речима његове супруге.

69

Хемингвеј се убио рано ујутру, у својој кући у Ајдаху, из омиљене сачмаре. Пуцао је себи у главу. Претходне вечери, пре него што је легао у кревет, својој супрузи је рекао: „Лаку ноћ, мачкице моја.“ Последња три месеца живота провео је у болници, где су га од тешке депресије и последица дуготрајног алкохолизма лечили и електрошоковима. Код куће је био само два дана, пре него што се убио.

62

Када су Совјети крајем априла 1945. пришли на петсто метара од његовог бункера испод Берлина, Хитлер је, по једнима, прегризао ампулу с цијанидом, а по другима, прегризао ампулу и истовремено пуцао себи у слепоочницу. По трећима, убио се кукавички, цијанидом, а онда је у његово мртво тело, по претходном наређењу, да би изгледао да се убио мушки, пуцао неко од његових помоћника. По руским обдукционим документима, опет, на лобањи за коју се сматрало да је Хитлерова није пронађена рупа од метка, и закључак руских патолога био је да је узрок смрти само цијанид.² Хитлерова новопечена супруга Ева Браун (били су у браку једва 40 сати) такође је, пре њега, узела цијанид. Хитлер је претходно испробао дејство ампуле с отровом на свом омиљеном вучјаку Блондију.

56

Кафка је умро у санаторијуму крај Беча, од туберкулозе. Његова сестра Ана саопштила је да је његова „смрт била тако лагана и тако потресна да су свима нама који смо стајали уз његово узглавље лиле сузе“. Последње речи су му биле: „Да, баш тако, тако је у реду.“

40

Рејмонд Карвер умро је у својој кући у Порт Анђелесу, од последица рака плућа. Последње дане провео је седећи на трему, гледајући у ружичњак. Неколико сати пре смрти, говорио је о томе колико воли Чеховљеве приче. „Борио се до последњег тренутка“, рекла је његова супруга.

50

Кортасар. Званично умро од леукемије, али се као узрок смрти помиње и сида, коју је, по једнима, добио трансфузијом крви, а по другима, услед бисексуалног начина живота.

70

Примо Леви бацио се 1987. са врха степеништа своје зграде у Торину, где се и родио. Ели Визел рекао је поводом тог догађаја да је, заправо, „Примо Леви умро четрдесет

² По неким „открићима“, Хитлер је са Евом Браун побегао из берлинског бункера и мирно умро у Аргентини 1962, оставивши иза себе две ћерке. „Докази за које су Руси тврдили да их имају била је Хитлерова лобања. Испоставило се да је после ДНК анализе једног америчког стручњака реч о лобањи неке четрдесетогодишњакиње. У Аргентини смо разговарали са многим сведоцима који су видели заједно Хитлера и Еву Браун.“ Види *Сиви вук*, Данстен/Вилијамс (Бгд, 2013).

година пре тога у Аушвицу“. Леви је дуго патео од депресије и имао трауме услед сећања на концентрациони логор у коме је провео једанаест месеци. На левој подлактици био му је истетовиран број 174517. По другим изворима, једноставно је изгубио равнотежу, можда и услед вртоглавице изазване лековима (узимао је антидепресиве, као и медикаменте после операције простате), и пао, без икаквог звука, с трећег спрата у степенишни пролаз, сломивши лобању.

67

18. августа 1936, током Шпанског грађанског рата, припадници фашистичке полиције извели су Лорку из затвора у Гранади, одвели га до брда надомак града и стрељали поред пута заједно са још једним учитељем и двојцом тореадора, анархистима, Франковим противницима. Пре него што су испалили хице у њега, Лорка је неколико пута поновио: „Где је мој месец?“ У стрељачком строју био је и члан породице Ролдан, која је била у политичком ривалству с Лоркиним оцем. Лорка је, неколико месеци пре тога, једног члана те фамилије оцрнио у свом делу *Дом Бернарда Албе*. Други припадник строја касније се хвалио: „Упуцао сам ту будалу право у главу.“ Када је у новинама прочитао да је Лорка убијен, Салвадор Дали, Лоркин пријатељ, по сопственим речима, узвикнуо је: „Оле!“

38

Мопасан је последњих година живота био опседнут усамљеношћу, страхом од смрти и параноидним идејама да га неко прогања (што су вероватно биле последице сифилиса којим се заразио у младости и од ког је постепено губио вид). Поред тога, и наследно је био оптерећен. Отац му је био нестабилан, лакоумислен, женскарош и коцкар, мајка живчано болесна. Иако у младости „јак као бик“, од тридесете године, услед сталног конзумирања наркотика и алкохола и нервне исцрпљености, организам му попушта, па све чешће пада у депресију, да би му на крају дијагностификовали прогресивну парализу. Годину дана пред смрт покушао је да се убије пресекавши себи гркљан. После тога смештен је у завод за умоболне у Паризу, где је и умро. Пред смрт је пузио на све четири у лудачкој кошуљи и јео сопствени измет. Његов лекар, неки др Бланш, забављаће париске салоне оваквим вестима о свом чувеном пацијенту. Последње Мопасанове речи биле су: „Мрак, ах, мрак.“ Сахрањен је, по својој жељи, без ковчега.

42

Италијански партизани ухватили су априла 1945. Мусолинија и његову љубавницу Клару Петачи у близини језера Комо. Пар је изгледа имао намеру да се преко Швајцарске авионом пребаци у Шпанију, али Немци који су се повлачили из Италије имали су наређење да га воде у Немачку. Међутим, када су се предали ти немачки војници који су га спроводили, пада у руке Савезника. Крио се у камиону, покривен униформом, с кацигом на глави и с наочарима за сунце. Стрељан је сутрадан у неком селу у

близини језера Комо.³ По једној верзији, Мусолини је раздрљио униформу и узвикнуо: „Пуцајте ми у груди!“, што су партизани и учинили. Италијански диктатор је пао, али није био мртав, и тешко је дисао. Још једном су му пуцали у груди. По верзији оних који су извршили стрељање, „није умро као херој, већ сав искривљен од страха“. Дан после погубљења, тела Мусолинија и Кларе Петачи однета су у Милано и с крова бензинске станице на Тргу Лорето обешена за ноге на кукама за месо, где су их грађани каменовали. На крају је ужад пресечена и Мусолини и његова љубавница су неко време остављени у блату да их грађани пљују и шутирају. Мусолини је непосредно пред крај живота изјавио: „Победнику се све опрашта.“

62

Пикасо је умро за време вечере, од срчаног удара, док је забављао госте. Био је склон едему плућа због обољења срца. Последње речи биле су му: „Пијте у моје здравље, знате да ја не могу више да пијем.“

91

Месец дана пошто ју је напустио муж, песник Тед Хјуз, Силвија Плат је одећом и мокрим пешкирима запушила ивице врата између кухиње и собе у којој су спавала њена деца (по некима, није се много потрудила да децу заштити од отрова), па пустила плин из штедњака и ставила главу у рерну (деца су преживела јер их је случајно спасла комшиница). За тешку депресију од које се дуго лечила једном приликом је рекла да осећа „као да јој душу комадају канџе сове“.

31

Едгара Алана Поа нашли су на улици у Балтимору, у туђем оделу, у делиријуму и душевном растројству, и одвели га у болницу, где је после неколико дана умро од запаљења мозга. Лекари и болничари покушали су да га смире, али без успеха. Говорио је без престанка, обливен знојем и пребледео, и водио дијалог са аветима и имажинарним бићима које је видео на зидовима. У ноћи када је умро, стално изнова је дозивао неког Рејнолдса, све до три изјутра. Тада се смирио, исцрпљен, и задремао. Последње што је рекао било је: „Госпode, смилуј се мојој јадној души.“ Поова умрлица и сви медицински налази су загубљени. Као узрок смрти касније су помињани алкохол, излив крви у мозак, колера, наркотици, срчани проблеми, туберкулоза и др.

40

Елвис Присли умро је у току ноћи на поду свог купатила у вили у Мемфису, с главом у повраћки. Званичан узрок смрти био је „срчана аритмија“, док су у његовом телу приликом аутопсије пронађени остаци петнаестак лекова у прекомерним дозама (аналгетици морфин и демерол; антихистамин флорофенирамин; транквилизатори

³ По некима, ликвидацију Мусолинија обавила је Британска обавештајна служба по Черчиловом налогу јер Черчил није желео Мусолинија живог, нити објављивање њихове преписке, где је, између осталог, Дучеу нудио разне туђе територије да Италија не уђе у рат.

плацидил и валијум; опијат кодеин; пилуле за спавање етинамат; квалуд и др.). Својој девојци је рекао да не може да спава и да иде у купатило да „чита“, што је шифровано значило да иде по још лекова.

42

Пушкин је подлегао повредама задобијеним у двобоју, којих је дотад, у одбрану своје части, имао двадесетак. После гласина да га његова жена, лепотица, вара са припадником царске коњичке гарде Дантесом, љубоморни песник изазвао је француског официра на двобој. Гласине је изгледа смишљено распиривала једна петроградска клика у дослуху можда и са самим царем Николајем I (такође се удварао Пушкиновој жени), који је Пушкина видео као „вођу слободних мислилаца“ у земљи. Пушкин је, кренувши на двобој, свом секунданту рекао: „Што крвавије, то боље.“ Дантес је пуцао пре времена, а Пушкин је, иако рањен у слабину, и на земљи, успео да испали хитац и рани противника у руку. Песник је умро два дана после дуела (Дантес је живео још шездесетак година и умро у Паризу као барон, окружен децом, унуцима и праунуцима). Гогољ се јадао: „Како ћу сада у Москву, кад тамо више нема Пушкина?“

38

Артур Рембо је фебруара 1891. у Јемену почео да осећа јак бол у десном колону. Мислио је да има артритис. Пошто болови нису престајали, почео је да се припрема за повратак у Француску на лечење. Ту, у Адену, крајем марта, неки британски доктор погрешно је његову бољку окарактерисао као туберкулозни синовитис и предложио хитну ампуацију ноге. Рембо је оклевао, па се упутио за Марсељ, где су му 27. маја у болници ипак ампутирали ногу. Постоперативна дијагноза била је – рак. Пошто је месец дана провео са породицом у Рошу, кренуо је назад у Африку, али му се здравље успут погоршало, па је примљен у исту болницу где му је нога ампутирана. Ту је лежао у великим боловима, губећи моћ осета у преосталим удовима. Посећивала га је само његова сестра Изабел. Умро је 10. новембра исте године.

37

Од почетка болести њеног мужа Хасана, књижевница Аница Савић Ребац знала је да ће његовом смрћу и она изгубити вољу за животом. Изјављује мужу: „Нећу ни ја дан дуже од тебе.“ Хасан Ребац ускоро умире, августа 1953. У опроштајном писму, пише супрузи: „Волео сам те, волем те и да је могуће и после гроба би те волио.“ Исте ноћи, Аница је себи пререзала вене. Али пошто је претходно, да би ублажила бол при сечењу вена, себи дала ињекцију морфијума, крварење је успорено, па су је у болници повратили у живот. Када се опоравила, пријатељи покушавају да је одврате од самоубиства. Она цитира Сенеку и стоике, о праву човека да себи одузме живот. Покушава да се убије струјом, не успева. Решава да набави пиштољ и научи да пуца. У томе јој помаже један њен ученик. На обали Саве, у рана јутра, вежба с пиштољем. Последњих дана живота, сређује ствари у вези са имовином и разним књижевним и другим пословима, Хасановим и својим. Пише тестамент. У свом стану у Београду, једне среде око 11 пре подне, легла је на плави канабе, прекрила се јорганом, и пуца-

ла себи у срце. Од мужевљеве смрти било је прошло два месеца. Пред смрт је записала: „Ово што чиним, чиним из уверења и у пуној луцидности интелекта и воље. То уверење да живот није вредан живљења ако изгубимо најдраже биће поникло је, такорећи, заједно са мном, развијало се нарочито под утицајем античких схватања о самоубиству и постало једно од одредница моје животне концепције, од органских закона моје природе...“

61

Сезана је ухватила олуја на пољу где је сликао, али није хтео да престане с радом. Сликао је још два сата по пљуску, па тек онда кренуо кући. Успут је колабирао. Нашао га је неки човек с колима за превоз веша и довезао до куће. Сезанова стара служавка трљала му је руке и ноге да би се циркулација повратила, па је дошао свести. Идућег дана намеравао је да настави са сликањем, али је поново изгубио свест. Жена која му је позирала позвала је помоћ. Пренели су га у кревет, и више није устао. Умро је неколико дана касније од запаљења плућа (боловао је и од дијабетеса, што је допринело прехлади).

67

Оптужен да „квари атинску омладину и не поштује државне богове“, а по Платону, и зато што је увео „нове богове“, Сократ је осуђен на смрт испијањем отрова. Када су га обавестили да су га тирани осудили на смрт, одговорио је: „А природа је њих.“ Одбио је понуде својих следбеника да се подмите затворски чувари и омогуће му да побегне. Пошто је попио отров, урадио је како су му саветовали: шетао је све док му ноге нису утрнуле. Када је легао, штипали су га за стопала. Није их осећао. Утрнуло му је полако обузимала цело тело, на крају је стало и срце. Непосредно пред смрт, обратио се пријатељу: „Критоне, Асклепију дугујемо петла. Принесите ту жртву, немојте заборавити.“ С обзиром да је Асклепије био грчки бог исцељења, неки сматрају да је Сократ желео да каже да је смрт заправо исцељење од живота. Други су ово свесно жртвовање тумачили филозофовом жељом да његова смрт иницира излечење болесног атинског друштва.

70

Кад су се виговци вратили на власт, торијевац Џонатан се 1714. из Лондона враћа у Даблин. Не учествујући у јавном животу, без пријатеља, проживљава горке и мрачне дане. Једном приликом, страхујући од сопствених менталних поремећаја, изјављује: „Имаћу судбину као ово дрво, умрећу с врха.“ Неки критичари сматраће да је већ тада (око 1725), пишући завршна поглавља *Гуливерових путовања*, почео да показује знаке надоласећег лудила, које ће се до 1738. сасвим развити (као последица тумора мозга или излива крви у мозак). Почео је да се свађа са свима с којима је долазио у контакт и покидао скоро све пријатељске везе. Његови преостали малобројни пријатељи преузимају бригу о њему из страха да не нашкоди сам себи. Године 1742. нека инфекција му је захватила лево око, па му је нарасло до величине јајета, и једва су га спречили да га сам себи не ископа. После тога, целу годину није прозборио ни реч.

Умро је 1745, у дубокој апатији, слеп, глув и готово нем, само је мрмљао: „То сам што сам.“ Највећи део новца који је оставио употребљен је 1757. за оснивање болнице за душевно оболеле (Сент Патрикова болница за слабоумне), која и данас постоји као психијатријска установа.

77

Шопенхауер, иако изразито психопатског карактера (водио је порекло од психопатске холандске племићке породице), био је јаког телесног склопа, али му се здравље у последњој години живота нагло погоршало. Умро је од срчаног удара, на дивану у свом дому, где је седео с мачком. Последњих 27 година живео је сам, осим што је увек имао пудлице којима је давао стално иста имена – Атман и Буц. Сву своју имовину у завештању оставио је „војницима и свом псу“.

72

Бруна Шулца је у „аријевском“ кварту његовог родног места Дрохобича (Пољска) убио нацистички официр. Упитао га је: „Ти си Шулц?“ Након потврдног одговора, рекао је: „Окрени се!“, и испалио му у потиљак два хица. Тај официр, неки Гинтер, био је такмац и супарник једног другог немачког официра, Ландауа, коме су се свиђали Шулцови цртежи и код кога је Шулц осликавао зид у соби његовог сина. Гинтер је касније рекао Ландау: „Ти си убио мог Јеврејина – ја сам твог.“ (Наиме, Ландау је истог дана, из само њему знаног разлога, пуцао у леђа „Гинтеровом Јеврејину“ Хауптману, столару-уметнику.) Шулц и Хауптман сахрањени су у истом гробу.

42

Тесла је умро сам у својој соби бр. 3327 у хотелу *Њујоркер*. Његово тело пронашла је спремачица која је ушла у собу и поред тога што је, два дана пред смрт, Тесла на врата окачио натпис „Не узнемиравај“.

86

Толстој је 1910. коначно скупио снагу и напустио супругу и породицу, и кренуо, усред зиме, у аскетско лутање које је деценијама уназад најављивао и прижељкивао. Супрузи је написао: „Мој ће те одлазак огорчити. Ја то жалим, али појми и веруј да не могу друкчије. Мој положај у кући постао је несносан; поред осталог, не могу да живим и даље у раскоши, како сам досад живео, и чиним оно што обично чине старци мојих година – одлазе од света да би проживели своје последње дане у самоћи и тишини.“ Пошао је возом у непознатом правцу, али је убрзо умро на малој железничкој постаји Астапово, у стану шефа станице, од последица запаљења плућа. Када су га на самртној постељи питали да ли жели да се врати под окриље Цркве, рекао је да чак ни под сенком смрти два и два не чине шест. Пре него што је издахнуо, рекао је: „Али сељаци... како сељаци умиру?“

82

По Твеновом првом биографу Пејну, писац је након серије срчаних удара током 1909. године почео, и приватно и јавно, да се припрема за одлазак. „Дошао сам са Халејевом кометом 1835“, рекао је Пејну. „Поново долази идуће године и ја очекујем да одем с њом. Ако не одем са Халејевом кометом, биће то највеће разочарање у мом животу. Свемогући је, без сумње, рекао: 'Ево оне две неурачунљиве луде; дошле су заједно, нека заједно и оду.'“ Марку Твену се жеља испунила. Рођен само две недеље после перихелијума, када се комета појавила иза Сунца, умро је само дан након појављивања комете 1910. године.

75

Пошто је 1897. пуштен из затвора, где је провео две године због оптужбе за содомију, Оскар Вајлд је, телесно и душевно сломљен, прешао у Европу и наредне три године живео у беспарици, представљајући се као Себастијан Мелмот (по Светом Себастијану). Иако је лорд Даглас, Вајлдов љубавник, био узрок његових проблема са законом, он и Вајлд поново су се нашли 1898. у Руену, на северу Француске, па прешли да живе заједно у близини Напуља. Вајлдова жена одмах је обуставила прилив новца (поред тога, већ му је било укинута право да се виђа са синовима). Под притиском обе породице, љубавници се раздвајају после неколико месеци. Последње дане Вајлд проводи у Паризу, лутајући улицама и трошећи и последњу пару на алкохол. Ускоро престаје и да излази из хотела где је живео. „Моје тапете и ја бијемо битку са смрћу. Једно од нас мораће да подлегне.“ Крајем 1900. оболео је од менингитиса, који је, по једнима, био узрокован сифилисом, а по другима, последица хируршке интервенције на оболелом десном увету. Сахрањен је ван Париза, да би после десетак година био пребачен на гробље Пер Лашез.

46

Ото Вајнингер убио се у Бечу, из револвера, пуцајући себи у срце. Претходно је изнајмио собу у кући у којој је умро Бетовен, кога је сматрао за једног од највећих генија у историји. Кућепазитељки је рекао да га не узнемирава пре јутра јер жели да ради и да ће касно лећи. Те ноћи написао је два писма, једно оцу, друго брату, и саопштио им да ће се убити. Одмах је постао славна личност, инспирисао је још неколико сличних самоубистава, а интерес за његову контроверзну књигу *Пол и карактер* нагло је порастао. Вајнингер је повремено падао у стања дубоке депресије и тада би размишљао о самоубиству. Разговарао је о томе и са једним пријатељем годину дана пре него што се убио, па закључио да „још није време“. Последњих пет дана провео је с родитељима. Отац му је на надгробној плочи уклесао епитаф: „Овај камен прекрива место спокоја једног младића чија душа никад није нашла мир на земљи. А када је обзнанио открића своје душе и свог духа, није више могао да поднесе да буде међу живима.“

23

Вирџинија Вулф је обукла капут, напунила џепове камењем и отишла до реке, где се утопила. Дуго је боловала од тешке депресије. У опрштајном писму мужу написала

је: „Најдражи, уверена сам да поново почињем да лудим. Мислим да не можемо изнова да преживљавамо сав тај ужас. Овога пута нећу се опоравити. Почињем да чујем гласове, не могу да се концентришем. Зато чиним оно што мислим да је најбоље учинити.“

59

Алфред Жари умро је од туберкулозе, иако се дуго сматрало да га је докрајчила његова претерана склоност алкохолу. Непрекидно у кревету у последњим данима, ноћу је писао писма и скицирао роман с називом *La Mousse de la Pirrouïte*. На крају, скоро парализованог, одводе га у болницу где непрекидно понавља речи „Покушавам, покушавам“. Последње што је тражио била је чачкалица, коју је потом држао између палца и кажипрста, са изразом крајњег задовољства на лицу.

34